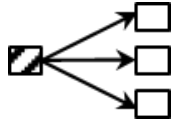

Наприклад: «Ми живемо у місті Київ. Місто стоїть на березі річки Дніпро. На набережній є гарний парк. У парку ростуть високі дерева. У дерев розлогі крони».

При навчанні встановлення зв'язку між фразами тексту паралельної організації педагог використовує схему-модель, в якій послідовно розміщуються всі її елементи:

Орієнтування на схему дозволяє дітям стежити, щоб кожна попередня фраза вчасно змінювалася наступною. На схемі символічно зображуються характеристики предмета: колір (кілька різних колірних плям), розмір (один і той же предмет різної величини), форма (геометричні фігури одного кольору і розміру), частини предмета (пірамідка, розбита на окремі колечка), матеріал виготовлення (зразки дерева, металу, пластмаси, скла) і т. д.

Необхідно відзначити, що схеми можуть видозмінюватися залежно від об'єкта опису. Наприклад, для опису одягу може використовуватися схема, в яку входять наступні компоненти: приналежність до типу одягу (верхня, нижня, головні убори, взуття), сезонність, колір, деталі. Наприклад «Це шапка. Її одягають взимку. Вона червоного кольору. На ній намальований зайчик».

Введення нових елементів в схему відбувається поступово. Спочатку використовуються лише кілька символів в схемі. Збільшення їх кількості створює умови для розширення обсягу тексту.

Висновки. Таким чином, основними методичними положеннями щодо формування зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ повинні стати наступні:

- 1) організуючим моментом всієї логопедичної роботи з формування зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ повинен стати зв'язний текст, який на перших етапах корекційної роботи є діалогом між дитиною та її оточенням;
- 2) здійснення корекційного впливу має відбуватися на тлі самостійного мовлення дитини;

- 3) складовою частиною підготовки дітей із ЗНМ до оволодіння зв'язним мовленням є робота над побудовою фрази (речення), після засвоєння якої переходять до побудови зв'язних монологічних висловлювань, від діалогу до монологу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробьева В. К. *Методика развития связной речи у детей с системным недоразвитием речи.* – М.: АСТ: Астрель: Транзиткнига, 2006.
2. Гриншпун Б. М. *О принципах логопедической работы на начальных этапах формирования речи у моторных алаликов // Нарушение речи и голоса у детей / под ред. С. С. Ляпидевского и С. Н. Шаховской.* – М., 1975.
3. *Логопедія. Підручник / за ред. М. К. Шеремет.* – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.

УДК 376.1-056.264-053.4:616.89-008.434.37

О. В. Світлична

магістрант спеціальності
«Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)»

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СТИМУЛЯЦІЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ ЗАСОБАМИ ІГОР-ДРАМАТИЗАЦІЙ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

У статті висвітлено результати дослідження мовлення в дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією для подальшого експериментального впровадження методики стимуляції мовленнєвої діяльності дітей із моторною алалією засобами ігор-драматизацій на початкових етапах корекційної роботи.

В статті представлені результати проведеного дослідження речі у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією для подальшого експериментального проведення методики стимуляції мовленнєвої діяльності дітей із моторною алалією засобами ігор-драматизацій на початкових етапах корекційно-логопедичної роботи.

The article presents the results of the study of speech in children of senior preschool age children with motor alalia for further experimental the methodology of stimulation of speech activity in the initial stages of correctional-logopedic work with children with motor alalia means games-dramatization.

Ключові слова: моторна алалія, стимуляція мовленнєвої діяльності, обстеження мовленнєвої діяльності, діти старшого дошкільного віку.

Ключевые слова: моторная алалия, стимуляция речевой деятельности, обследование речевой деятельности, дети старшего дошкольного возраста.

Key words: motor alalia, stimulation of speech activity, speech activity survey, children of senior preschool age.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку спеціальної педагогіки одним із найбільш важких мовленнєвих розладів залишається моторна алалія. Моторна алалія характеризується відсутністю або системним недорозвиненням мовлення, зумовленим ураженням кіркових мовленнєвих зон у період внутрішньоутробного та пренатального розвитку мозку, за умови збережених фізичного слуху та здатності до артикуляції. Для моторної алалії характерне первинне недорозвинення експресивного мовлення за більш збереженої імпресивної його складової.

Проблема стимуляції мовлення на початкових етапах логопедичної роботи є недостатньо описаною. Сьогодні перед педагогами стоїть важливе завдання підвищити ефективність логопедичної роботи з дітьми із моторною алалією, на нашу думку включення в корекційну роботу використання ігор-драматизацій якісно підвищать результативність логопедичного впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження мовлення у дітей із моторною алалією займалися такі вчені, як: Р. Левіна, В. Орфінская, А. Маркова, Є. Соботович, О. Усанова. Значний внесок у вивчення алалії внесли М. Богданов-Березовський, Р. Белова-Давид, Г. Гуцман, Р. Коен, А. Кусмауль, А. Лібман, Н. Трауготт, М. Хватцев, а в більш пізній час Л. Волкова, В. Воробйова, М. Єрмакова, О. Захарова, П. Гуровець, В. Ковшиков, А. Колеснікова,

С. Кондукова, О. Мастюкова, Є. Мустаєва, Г. Парфьонова, Н. Сікарчук, Ю. Сорочан, В. Тищенко, М. Шеремет та інші дослідники.

Дослідники дійшли висновку, що складний симптомокомплекс мовленнєвих і немовленнєвих розладів дітей із алалією чинить негативний вплив не тільки на мовленнєву комунікацію, але певною мірою і на розвиток пізнавальної діяльності. Симптомокомплекс мовленнєвих розладів призводить до вторинного недорозвинення інтелекту, порушуються психічні процеси [2, с. 4].

Мета статті: описати етапи обстеження мовленнєвих і немовленнєвих процесів та висвітлити результати проведеного дослідження в дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моторна алалія – це системне недорозвинення експресивного мовлення центрального органічного характеру, зумовлене несформованістю мовленнєвих операцій процесу породження мовленнєвих висловлювань за відносної збереженості смислових і сенсомоторних операцій [1 с. 331].

Логокорекційний вплив має бути спрямований на подолання як мовленнєвих, так і немовленнєвих порушень. На початкових етапах корекційно-логопедичного впливу при моторній алалії головним завданням буде створення стимулів, «пускових механізмів», які повинні забезпечити розвиток мовлення і засвоєння мовної системи [4 с. 358].

З метою ефективного проведення експериментальної методики стимуляції мовленнєвої діяльності на початкових етапах корекційно-логопедичної роботи з дітьми із моторною алалією засобами ігор-драматизацій нами було проведено обстеження дітей із моторною алалією на базі науково-практичного центру кафедри логопедії Сумського Державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. У дослідженні приймали участь двоє дітей старшого дошкільного віку хлопчики Віталік 5,5 років та Кирил 5 років.

Для обстеження мовленнєвих і немовленнєвих процесів у дітей із моторною алалією нами було підібрано методику логопеда-практика Трифонової Світлани

Сергіївни [3]. Дана методика мала наступні етапи:

1. Збір анамнестичних даних:

Збір анамнезу проходив зі слів батьків (матері). У анамнезі обох хлопчиків зазначалося, що вагітність та пологи протікали без ускладнень. Але в анамнезі Віталіка зазначалося, що хлопчик в період першого року життя перехворів затяжною вітряною віспою. Віталік та Кирил виховуються у повних сім'ях. Хлопчики виховуються в російськомовних родин.

2. Дослідження будови та розвитку артикуляційного апарату:

У дітей були достатньо збережені рухи артикуляційних органів на немовленевому рівні функціонування артикуляційного механізму. Тобто діти мали достатні артикуляційні можливості для використання звуків мовлення. Однак ці можливості не реалізувалися. Тому на мовленнєвому знаковому рівні функціонування артикуляційного механізму, виникала велика кількість різноманітних замін, спотворень і пропусків.

3. Дослідження слухових функцій і фонематичного сприймання:

Обстежувалось наявність у дітей реакції на голос, розрізнення немовленнєвих звуків, розрізнення мовленнєвих звуків і наявність реакції на звуки мовлення.

Віталік добре реагує на голос логопеда, розрізняє, але з невеликою допомогою на слух звучання різних музичних інструментів. Відзначався порушений фонематичний слух (заміна звуків, нестійке вживання звуків у мовленні, зниження слухо-мовленнєвої диференціації звуків; низька здатність до звукового і складового аналізу слова).

У Кирила відмічається реакція на голос логопеда, з помилками, але впізнає музичні інструменти. Порушений фонематичний слух (заміна, пропуски звуків, недостатній рівень слухо-мовленнєвої диференціації звуків).

Як правило, хлопчики не домовляють або пропускають склади у слові.

4. Обстеження розуміння мовлення:

Обстеження здатності сприймати і виконувати мовленнєву інструкцію.

Діти адекватно реагують сприймають словесні інструкції. Здатні виконувати їх

у конкретній ситуації. Розуміють, те що вимагає від них логопед, але не завжди вдається виконати поставлене завдання.

5. Виявлення обсягу та точності словника:

Показати іграшки на прохання логопеда, знання слів узагальнювального характеру, співвіднесення предметів за їх призначенням, розуміння назв ознак предметів.

Володіючи достатнім пасивним словником обидва хлопчика відчують стійкі труднощі в називанні слів. Порушення актуалізації слів викликані не артикуляційними розладами та обмеженням понятійної сфери, а розладами процесу пошуку слів по його звуковим, семантичним, ритмічним і морфологічним ознакам.

Рівень словникового запасу у Віталіка вищий, ніж у Кирила.

Дітям важко витягувати з пам'яті всю сукупність ознак слова або витягують тільки окремі його ознаки. Цього виявляється недостатньо для актуалізації слова і в результаті слово не з'являється або замінюється іншими словами часто не відповідаючи потрібному.

6. Стан звуковимови:

З'ясувати відображену вимову звуку: ізольовано, у словах, фразах; назви предметів, зображених на картинках. Дитині пропонувалось повторити за логопедом, назвати предмет, який намальований на малюнку.

Віталік ізольовано вимовляє майже всі звуки. Відмічається заміна [л] – [в]; відсутні звуки [р-р']. Різноманітні порушення вимови звуків (заміни, пропуски).

У хлопчика відмічаються однотипні порушення звуків (спотворення, заміна або пропуски). Звуковимова у Кирила порушена в значній мірі. Спостерігається заміна [ш] – [с], [л] – [в]; відсутні звуки [л'], [р-р']. У словах переважають однотипні порушення (спотворення, заміна, або пропуски звуків).

7. Вивчення немовленнєвих функцій:

Вміння орієнтуватися в навколишньому просторі, стан загальної моторики, стан дрібної моторики, обстеження конструктивного праксису.

Як Віталік, так і Кирил добре орієнтуються в навколишньому просторі. Показують «верх/низ», а також напрями:

«де кабінет (стіл, вікно, двері)».

Загальна моторика у Віталіка розвинута добре. Правильно повторює за логопедом окремі рухи (присісти, встати, тупнути, грюкнути, похитати головою, нахилитися, стрибнути).

Кирил дуже обережний при виконанні різних рухів. Загальна моторика розвинута на середньому рівні. Рухи обмежені.

Стан дрібної моторики у Віталіка розвинута добре. Дуже любить будувати з конструктора, складати пазли, відтворювати з паличок фігури за зразком, але рухи швидкі, не завжди вдається виконати завдання з першого разу.

У Кирила дрібна моторика розвинута не достатньо. Завдання на дрібну моторику виконує одночасно обома руками. Або змінюючи ліву на праву. Конструктор складає з труднощами, не попадаючи фігура на фігуру.

Для кількісного аналізу стану мовлення обстежуваних дітей, ми визначили критерії оцінювання, за якими виконання завдань оцінювалось за п'ятибальною системою, в якій: від 0 до 2 балів – низький рівень, завдання дитина не виконує зовсім або виконує майже всі неправильно; від 2 до 3 балів – середній рівень, дитина виконує завдання, в деяких допускає помилки, у більшості випадків потребує допомоги під час виконання; від 3 до 4 балів – достатній рівень, дитина правильно виконує завдання, лише в деяких випадках потребує допомоги логопеда; 5 балів – високий рівень, дитина самостійно і без помилок виконує завдання.

Результати обстеження дітей із моторною алалією представлено в таблиці 1.

Одержані результати свідчать про наявність мовленнєвих і не мовленнєвих порушень та про необхідність корекційного впливу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проблема моторної алалії є на сьогодні досить актуальною. Отримані дані свідчать про необхідність проведення тривалої логокорекційної роботи. Зібрані дані допоможуть побудувати оптимальний план для проведення корекційних заходів. У нашому подальшому експериментальному дослідженні ігри-драматизації будуть включені в логокорекційний процес та відбудеться аналіз даних, як саме впливає використання ігор-драматизацій на мовлення дітей із моторною алалією. На нашу думку використання у логопедичній роботі з дітьми із моторною алалією, дає можливість підвищити ефективність ігрової мотивації мовлення, розвинути розуміння мовлення, сприяє появі ініціативи у дитини, розвивати активну наслідувальну мовленнєву діяльність, оволодіння елементарним активним словниковим запасом, виховує інтерес до логопедичних занять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логопедия: Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности «Дефектология» / Л. С. Волкова, Р. И. Лалаева, Е. М. Мастюкова и др; Под ред. Л. С. Волковой – М. : Просвещение, 1989, – С. 680.
2. Тищенко В. В. Дослідження моторної алалії у психолого-педагогічному дискурсі / В. В. Тищенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2014. - Вип. 26. – С. 229-233.
3. Трифонова С. С. Логопедическое обследование безречевых детей. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://logopatik.ru/logopedicheskoe-obsledovanie-bezrechevux-detej-pervyi-etap/>
4. Шеремет М. К. Логопедия / Підручник. За ред. Шеремет М. К. – К. : «Видавничий дім слово», 2010. – 672 с.

Таблиця 1.

Показники обстеження дітей:

Основні характеристики	Віталік	Кирил
1. Слухові функції і фонематичне сприйняття.	Середній рівень (2б.)	Низький рівень (2б.)
2. Розуміння мовлення.	Достатній рівень (4 б.)	Достатній рівень (3б.)
3. Словниковий запас.	Достатній рівень (4 б.)	Середній рівень (2 б.)
4. Звуковимова.	Середній рівень (2 б.)	Середній рівень (2 б.)
5. Не мовленнєві функції.	Достатній рівень (3 б.)	Низький рівень (1 б.)